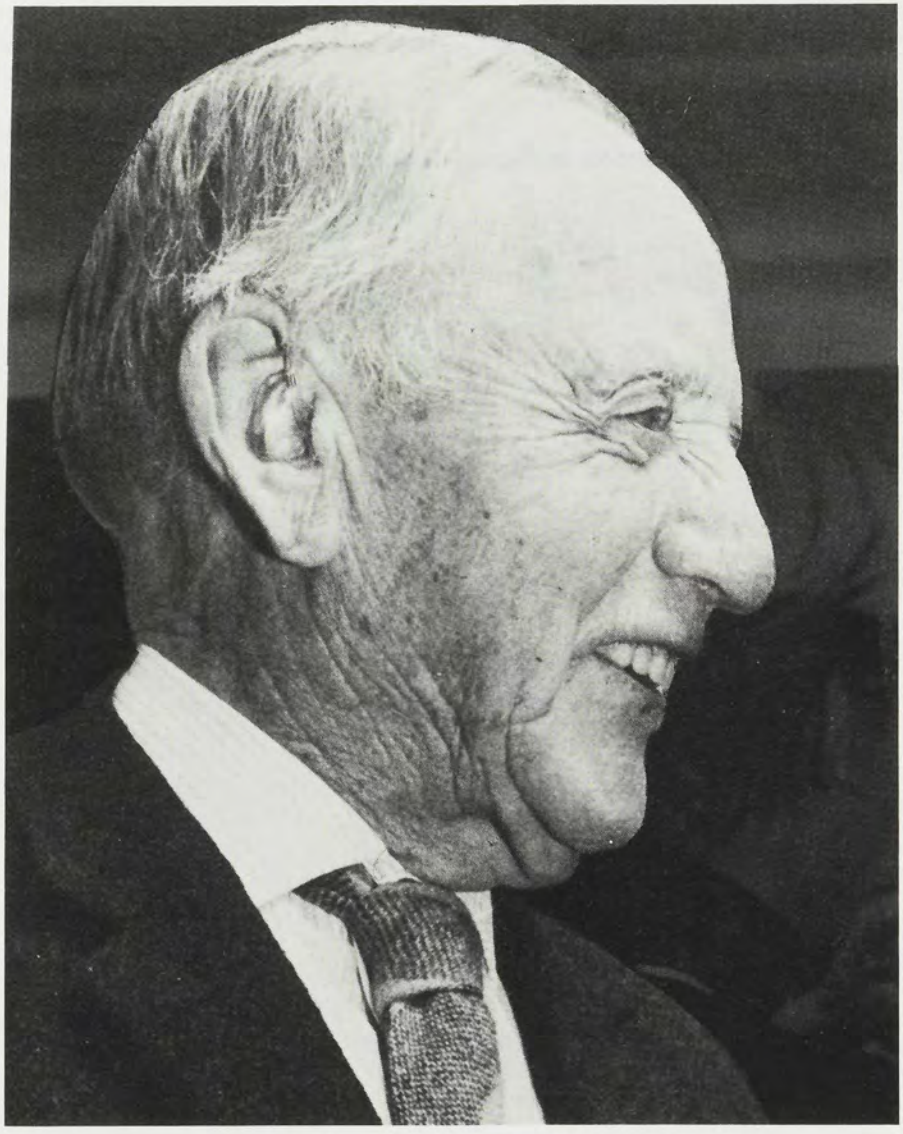

Dr. J.P. de Gaay Fortman
1887-1983

De predikantszoon Julius Pieter de Gaay Fortman werd op 9 september 1887 te Amsterdam geboren. Na aldaar vanaf 1900 het Gereformeerd Gymnasium te hebben doorlopen ging hij in 1907 biologie studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Hij schreef zich tevens in aan de Vrije Universiteit voor het volgen van colleges bij de psychiater Prof.dr. L. Bouman. In 1912 legde hij het kandidaats en in 1916 het doctoraalexamen af. Tijdens zijn studie was hij enige tijd assistent van de neuro-anatoom Prof.dr. C.U. Ariëns Kappers, de eerste directeur van het in 1909 opgerichte Nederlands Centraal Instituut voor Hersenonderzoek. Inmiddels hadden twee gebeurtenissen plaats die zijn verdere levensloop en wetenschappelijke ontplooiïng zouden beïnvloeden.

Allereerst werd hij in 1912 leraar in de biologie aan de 1e Christelijke H.B.S. te 's-Gravenhage, welke functie hij tot zijn pensionering in 1952, dus 40 jaar, zou bijven vervullen (hij was voor korte tijd tevens leraar aan het Marnix Gymnasium te Rotterdam en het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam). In de tweede plaats schreef de Natuur-Philosophische Faculteit van de Universiteit van Amsterdam op 1 mei 1916 een wetenschappelijke prijsvraag uit waarvan het probleem de jonge De Gaay Fortman bijzonder aantrok. Zijn onderzoek hierover werd niet alleen bekroond met de gouden medaille, maar vormde tevens de basis voor zijn proefschrift 'Onderzoekingen over de ontwikkeling van de wervelkolom der amphibiën, in het bijzonder bij *Megalobatrachus maximus'*. Op 8 februari 1918 werd hem door de Universiteit van Amsterdam de doctor's titel cum laude verleend. Uit zijn prae-Vrije Universiteitsperiode dient nog vermeld te worden dat hij in 1930 deelnam aan een 5 maanden durende studiereis door Nederlands Oost-Indië, die georganiseerd werd door de J.P. Coen Vereniging.

Nadat in 1950 de Faculteit der Wis- en Natuurkunde van de Vrije Universiteit was uitgebreid met een afdeling Biologie was het reeds spoedig nodig iemand voor de lerarenopleiding van deze studierichting aan te trekken. Wij waren om verschillende redenen van mening dat Dr. De Gaay Fortman hiervoor de aangewezen man was. Ten eerste stond hij alom bekend als een voortreffelijk leraar, niet in het minst dankzij de door hem (samen met H. Heidinga en W.M. Heyl) geschreven en veel gebruikte leerboeken over mens-, dier- en plantkunde. Ook in de kring der vakgenoten nam hij een vooraanstaande plaats in: hij was 5 jaar secretaris van de Vereniging van Leraren bij het V.M.H.O. en 20 jaren secretaris van de Vereniging van Leraren in de Biologie geweest en was voorts destijds lid van het bestuur van de Nederlandse Dierkundige Vereniging. Maar in de tweede plaats overwogen wij dat wanneer in 1930 bij de oprichting van de faculteit meteen ook met biologie begonnen was Dr. De Gaay Fortman zeker als hoogleraar in aanmerking gekomen zou zijn. Wij stelden er ook om die reden prijs op hem aan onze in opbouw zijnde afdeling te verbinden. En zo werd hij in 1954 docent in de didactiek van de biologie. Dat hij inmiddels al wel 67 jaar was vormde geen enkel bezwaar, noch voor de overige docenten, noch voor de studenten. Hij was geestelijk jong en energiek en volkomen op zijn taak berekend. Hij nam ook, er volop van genietend, sportief en onvermoeibaar deel aan onze binnen- en buitenlandse excursies. Zo kampeerde hij bv. met ons in 1958 - voor het eerst van zijn leven (hij was toen 70) in een

tentje - in de Camarque in Zuid-Frankrijk. Zijn docentschap duurde tot 1960. Ook daarna hebben hij en zijn, bij ons even populaire, vrouw regelmatig contacten met velen uit het laboratorium onderhouden. De bijgevoegde foto werd gemaakt tijdens de viering van het 25-jarig bestaan van de subfaculteit in november 1975.
Op 31 maart 1983 kwam een einde aan zijn lange leven. Velen onzer waren bij de afscheidsdienst in de Pauluskerk te 's-Gravenhage aanwezig.
Wij denken aan de Vrije Universiteit met grote waardering en dankbaarheid aan deze deskundige, enthousiaste, geestige, opgeruimde en gelovige vriend en collega en leraar terug.

J. Lever